

Melek Erip Erbilen'i Hatırlamak

Remembering Melek Erip Erbilen

Dr. Esma Vildan Türkan

29 Mayıs Üniversitesi

"Peki Melek Erip Erbilen kimdi? Beni ona dair yazmaya iten sebep yazının başında belirttiğim gibi evvela tahsil hayatının şekli oldu. Araştırdıkça Osmanlı'nın son dönemlerinde doğup Cumhuriyet'e erişmiş, bununla beraber günümüzde isminin hatırlanmadığı çevirmen, yazar, sosyal bir kadının portresiyle karşılaştım."

Mustafa Bey Apartmanı, Fotoğraf Ahmet Yurtbakan, 2023, <https://kulturenvanteri.com/yer/?p=119837>.

Özet

Bu yazıda Osmanlı Devleti'nin son döneminde doğan, hastalığı nedeniyle okula gitmeyerek tahsilini hususi yolla alan, pek çok türde eser veren bir Cumhuriyet kadını; Melek Erip Erbilin'i (1911-1981) anlatmaya çalıştım. Doktora tezim esnasında Londra'da yapılmış erken dönem Cumhuriyet kadın gazetecilerini konu edinen bir tezde Melek Erip Erbilin ismini gördüm. İlginç öğrenim hikâyesinin yanı sıra *İnönü Ansiklopedisi* için tercüme yapması, Yunus Nadi Ödülü alması, piyesler, hikâyeler yazması aktif bir yazın hayatı olduğunun işaretleriydi. Daha önce hiç rastlamadığım bu ismi meslektaşlarım ve hocalarıma sordum; kimse duymamıştı. Aslı Davaz istisna oldu; Melek Erip Erbilin ismini biliyordu. Her iki kitabında; hem *Necile Tevfik Arşivi Açıklamalı Kataloğu*'nda hem de *Eşitsiz Kız Kardeşlik*'te ismi geçen Melek Hanım, Türk Kadın Birliği üyeleri içinde yer almaktaydı. Ayrıca Kadın Eserleri Kütüphanesi'nde bulunan Türk Kadın Birliği üyelerinin radyo konuşmalarını içeren kitapçıkta¹ da adı geçiyordu, zira o da radyoda konuşanlar arasındaydı.

Melek Erip Erbilin'in yazılarına ve yaşam öyküsüne ulaşmak için *Gaste Arşivi*'ni, vefat ilanları için *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin arşivlerini taradım. *Ulus* Gazetesi'nde hikâyeleri, Oscar Wilde ve Charlotte Brontë çevirileri çıkmıştı. *Jane Eyre* tercümesi tefrika şeklinde yayımlanmıştı. Çeviri ve röportajlar yaptığı *Akis* ve *Kadın Gazetesi*'ni de inceledim. *Kadın Gazetesi*'nde kendisiyle yapılmış bir mülakat da bulunuyordu. Bu sayede ilk gençlik yılları ve yazıyla ilişkisinin nasıl başladığı açığa çıkmış oldu. Bununla birlikte Nadir Kitap'ın web sayfasında Melek Erip Erbilin adını arattığımda 1944 tarihli *Mayerling Faciası* adlı bir tercümesi olduğunu da gördüm.

Fotoğraflarına ve özel hayatıyla ilgili detaylara ise Cenevre'de yaşayan ve iletişime geçtiğim kızı Ayşe Mitchell Erbilin aracılığıyla ulaşabildim. Ayşe Hanım, Melek Hanım'ın günlük yaşantısını, okuma tercihlerini, Kadın Birliği'nden hatırladığı arkadaşlarını anlattı. Ben de ona annesiyle ilgili bilmediklerini; yazarlık serüvenini, çeşitli mecralardaki yazılarını sundum. Osmanlı'nın son döneminde doğmuştu; Milli Mücadele'yi, genç Cumhuriyet'in ilk yıllarını, iki dünya savaşını gören ve her nasılsa adı belleklerden silinen bir kadın yazarı araştırmak benim için çok heyecan ve mutluluk vericiydi. Ancak daha da anlamlı olan, Melek Erbilin'in kızı Ayşe Mitchell Erbi-

lin'in, "yıllar sonra hatırlanmasının annesinin ruhunu şad ettiğini" söylemesiydi. Umut ediyorum ki Melek Erbilin üzerine başka çalışmalar da yapılır.

Abstract

This article seeks to shed light on Melek Erip Erbilin (1911–1981), a Republican-era writer who was born during the disintegration of the Ottoman Empire, educated privately due to ill health that prevented her from attending school, and produced work across a wide range of genres. During my doctoral research I encountered her name in a thesis written in London on women journalists of the early Republican era. Beyond her striking educational background, her translations for the *İnönü Encyclopedia*, receipt of the Yunus Nadi Award, and authorship of plays and short stories clearly attest to an active literary career. When I asked colleagues and professors about this name I had never come across before, none had heard of her. The exception was Aslı Davaz, who knew of Melek Erip Erbilin. Mentioned in both of Davaz's books—*The Annotated Catalogue of the Necile Tevfik Archive* and *Unequal Sisterhood*—Mrs. Erbilin was a member of the Turkish Women's Union. Her name also appears in a booklet held at the Women's Library containing the radio speeches of Union members, as she was among those who spoke on the radio.

To access Melek Erip Erbilin's writings and life story, I searched the *Gaste Archive* and examined the archives of *Milliyet* and *Cumhuriyet* newspapers for obituaries. Her short stories, along with her translations of Oscar Wilde and Charlotte Brontë, were published in the newspaper *Ulus*, with her translation of *Jane Eyre* serialised. I also reviewed *Akis* and *Kadın Gazetesi*, in which she published translations and interviews. *Kadın Gazetesi* even featured an interview with her that offered insights into her early youth and how her relationship with writing began. In addition, a search for her name on the Nadir Kitap website revealed a 1944 translation by her titled *The Mayerling Tragedy*.

I obtained photographs of her and details of her personal life through her daughter, Ayşe Mitchell Erbilin, who lives in Geneva and with whom I made contact. Ayşe shared memories of her mother's daily life, reading preferences, and friends she remembered from the Women's Union. In return, I presented her with her mother's little-known writing career and the pieces she had published in various outlets. Researching a woman writer who witnessed the fall of the Ottoman Empire into which she was born, the National Struggle, the early years of the young Republic, and two world wars—yet whose name has somehow been erased from memory—was a source of great excitement and joy for me. Even more meaningful, however, was hearing her

1. Türk Kadın Birliği, *Radyo Konuşmaları* (İstanbul: Maarif Basımevi, 1957.) "Dünya Kadınlığından Portreler: Elizabeth Fry," Konuşan: Melek Erbilin, 30.01.1955. Bu konuşma metnine ve cildin dijitaline Vakfın Arşiv Kataloğu'ndan erişebilirsiniz. bkz. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Kadın Örgütleri ve Örgütlenmeleri Koleksiyonu, Türk Kadınlar Birliği Arşivi, Demirbaş no 40653_2_1.

daughter say that “being remembered after so many years has brought peace to her mother’s soul.” I hope further studies will be carried out on Melek Erbilin.

Giriş

Bu yazı, doktora tezim² esnasında ilginç tahsil hikâyesiy-le dikkatimi çeken yazar, çevirmen, ansiklopedist, dernek üyesi, radyo piyesi yazarı Melek Erip Erbilin’i anlatma, kaybolmuş hikâyesini hatırlatma amacını taşıyor. Bir zamanlar yazılar, çocuk kitapları yazmış, çeviriler yapmış, ödüller almış, derneklerde çalışmış fakat sonra her nasılsa ismi unutulmuş bir kadını tanıtmak amacındayım.

Hastalığı sebebiyle okul eğitimi alamayıp evde ders gören Melek Erbilin’in de dahil olduğu tezim, evde tahsil gören ya da okula gitse de hususi dersler alan kadınlar üzerineydi. Zaman dilimi olarak ise Tanzimat ile erken Cumhuriyet arasını kapsıyordu. Çalışmamda ana kaynak türü olarak “ben-anlatıları”nı kullanmak zorundaydım, zira kayıt dışı bir eğitim türü üzerine araştırma yapıyordum ve doğal olarak arşiv belgesi oldukça azdı. Diplomalı kadın hocaların yokluğunda “tahsilini hususi surette görmüş” olanlardan yararlanılmasına dair heyecan uyandıran birkaç belge dışında biyografiler, otobiyografiler, aile tarihleri, monografiler, mektuplar, kadınların bizzat kendilerinin verdiği mülakatlar ve ailelerinde hususi tahsil görmüş kadınların anlattıkları, çalışmanın hammaddesini oluşturdu. Teze başlarken bu kadar kadın isminin karşıma çıkacağını ummuyordum. Fatma Aliye ve kızkardeşi Emine Semiye, Şair Nigar Hanım, Leyla Saz Hanım herkesçe malum olan ve hususi tahsil aldığı bilinen kadınlardı. Bununla beraber çalışma ilerledikçe daha onlarca kadının lisan, sanat derslerini özel hocalardan gördüğü ortaya çıktı. Bu kadınlardan gazetelerde, dergilerde yazarların önemli bir kısmı entelektüel anlamda oldukça donanımlıydı. Osmanlı döneminde doğup Cumhuriyet’te edebiyattan kopmayan, politikayla ilgilenen, sivil toplum kuruluşlarında görev alan bu kadınların hepsinin ayrı bir serüveni olduğunu gördüm. Yaşam hikâyelerini, mücadelelerini öğrendiğimiz örneklerin yanı sıra unutulmuş, bilmediğimiz kadınların sayısı da azımsanmayacak derecedeydi. Zira alandaki çoğu araştırmacının çalışmasında olduğu gibi benim çalışmamın da handikaplarından belki en önde geleni isim meselesiydi. Evlilik, boşanma yahut başka sebeplerle isimlerinin değişikliğe uğraması, müstear isim kullanmaları, izlerinin yitmesine neden olmuştu.

Altı yıl boyunca, eğitimi hususi yolla alan kadınları araştırdım. Pek çok kadın ismine aşındım yahut farklı kaynaklara baktıkça aynı isimlere rastladım.

Melek Erip Erbilin ise hiç denk gelmediğim bir kadın yazar olmuştu. Oysa yüzlerce kadının hayatını araştırmıştım. 1923- 1960 yılları arasında pek çok alanda aktif olmuş bu Cumhuriyet kadını hakkında, İngiltere’de yazılmış bir tez okuyana dek hiçbir şey bilmiyordum.³ Söz konusu tezde geç Osmanlı’da doğup Cumhuriyet’e erişen edebiyatçılıktan gelme gazeteci kadınlar anlatılıyor. İsimlerden biri hariç hepsini tanıyordum, o isim de Melek Erip Erbilin’di. Hakkında öğrendiklerimi kendi tezime ekledim ve onu daha sonra daha etraflı araştırmayı not ettim.

Doktoram bittikten sonra Melek Erip Erbilin’i tarihçi ve edebiyatçı hocalarıma, meslektaşlarıma sordum; ancak hiçbiri bu isme daha önce rastlamamıştı. Aslı Davaz istisna oldu. Yüzlerce kadın ismi taradığı halde “bu ismi hatırlıyorum” dedi. Hem *Necile Tevfik Arşivi Açıklamalı Kataloğu*⁴ hem de *Eşitsiz Kız Kardeşlik*⁵ adlı eserlerinde Melek Erbilin ismi geçiyordu. Bulduğum bazı bilgileri anlatıp fazlası hakkında danışınca heyecanıma ortak oldu, bana Melek Hanım’ın *Kadın Gazetesi*’nde çıkmış bir mülakatını ilettili; ayrıca gazetenin taranmış bazı sayfalarını paylaştı.⁶ Böylece Melek Hanım’ın daha önce hiç görmediğim fotoğrafını ilk kez görebildim; gazetede yazıları sayesinde ise onun fikir ve duygu dünyasını okuyabildim. Yararlandığım başka bir kaynak Gaste Arşivi⁷ oldu. Melek Erip Erbilin’in *Ulus Gazetesi*’nde çıkan yazılarına bu web sayfası üzerinden ulaştım. Aynı zamanda bu arşiv sayesinde Jane Eyre tefrikasını, Oscar Wilde çevirisini ve “Hanife” adlı hikâyesini öğrendim.

Charlotte Brontë’nin *Jane Eyre* adlı romanını, Türkçeye ilk kez Melek Erip Erbilin tarafından çevrilen tefrikası, *Ulus*, 4 Kasım 1945, 2. Milli Kütüphane, <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/Periodicals/Catalog/Issue/?IssueId=129345>

2. Esma Vildan Türkan, “Geç Modern Osmanlı’da İnfomal Kadın Eğitimi,” (Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024.)

3. Valerie Margaret Smallwood, “Women’s Education in Turkey (1860-1950) and Its Impact Upon Journalism and Women’s Journals,” (Doktora tezi, Londra Üniversitesi SOAS, 2002), 96-98. <https://doi.org/10.25501/SOAS.00028570>
4. Aslı Davaz, *Bir Kadın Arşivini Okuma Denemesi: Necile Tevfik Arşivi Açıklamalı Kataloğu (1924-1954)* (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, 2019), 194, 197.
5. Aslı Davaz, *Eşitsiz Kız Kardeşlik: Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri, 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği* (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2014), 786, 787, 780.
6. *Kadın Gazetesi*’nin sayılarına Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nden erişilebilir.
7. Bkz. <https://www.gastearsiivi.com/>

ÖRNEK MİLYONER

DÜNYADA parasızların hoş bir insan olarak yaratılmaması hiçbir fayda yoktur. Sairanelli bir balıya sap olmaları değil, paralıların imtiyazıdır. Parasız olan sadece işini bilmez ve bayağı uyumadılır. Sonun insanı sonun caribeli olacak yerde insanın devamlı bir geliri bulması çok daha iyidir. Bununla beraber, Hughie Erskine'nin bir türlü kavrayamadığı modern hayatın büyük gerçekleridir. Zavallı Hughie! Doğrusunu söylemek gerekirse Hughie kültür bakımından bir de üşenli bir varlık sayılmalıdır. Omurunda parlak bir söz söyleyemeyen, kütü bir şey dahi söylemiyeceği, Babası ölümünde ona miras diye silveri kütüncü bir adamın, harp tarihini bir kütüncüye yazmış, Hughie, kütüncüye yazmış, Hughie Ruff's Guide ile Bayley's Magazine'in ciltleri arasında yer-

Çeviren:
Melek Erip ERBİLEN
Oscar Wild'den

Hughie bir divanın üzerine rahatça yerleşirken:
— Bir ressamın modeli poz basına ne olur? diye soruldu.
— Saat başına bir ağız.
— Ya siz tablonuza ne alırsınız?
— Oo, bak, ona iki bida.
— Lira mı?
— Lira.
Hughie gülerken bağırdı:
— Çyle ise benzer model tablonun satıldında yüzde üzerine almalı? Onlar da sizler kadar yoruluyor.
— Ne sacna şey! Ne sacma! Bütün gün boyalarla uğraşmanın, sehpasının başında durmanın esir-tine bir bak hele! Sana göre söyle-mek kolay. Ama seni temin ede-rim. Çyle vakıtlar olur ki sanat-hemen hemen sanatın kabına eri-r. Ama geyiklerime çok me-gutlüm. Bir sigara yak da sesini çıkarm.

daya geldi ve Trevor'a cerceve-ci-nin kendisini görmek istediğini haber verdi. Trevor odadan çıkı-ken:
— Sakın kaçayım deme Hug-hie, bir dakikaya kalmaz geli-rim, dedi.
İhtiyar dilenci, Trevor'un oda-sında oturma istatistikler arka-sında duran tahta bir araya co-kup dinlenmeye koyuldu. O kadar bilesi, o kadar beshahı ki ballı vardı ki, Hughie ona acımaktan kendisi alamadı. Ceplerini yokla-dı, bula bula bir altın le bir bir tac bakır ufak para buldu. Kendi kendine, ziraat ihtiyarını! Bu paraya her halde kendine faz-la ihtiyacı vardı. Ama buna veremeli, senin için bir bes-günlik bir mahrumiyet teşkil e-decek" diye düşündü. Buna rag-men ihtiyarın diğer bir köşese-kadar yurtda, paraları dilediğin-e eline alırdı.
İhtiyar adam önce içki içti. So-luk dudaklarında süğün bir gül-lümeme dalgalandı. Sonra: "Sağ olunuz, elendim, sağ olunuz" de-di.
Bu aralık Trevor odaya girdi. Hughie de bu hareketinden dolay-ı kızıra bozularak çıkıp

* Sonra 6 un sayfa

Melek Erip Erbilin'in Oscar Wild'den çevirdiği "Örnek Milyoner" adlı hikâyesinin yayımlandığı 22 Temmuz 1947 tarihli *Ulus* gazetesi, sayfa 5, Milli Kütüphane, <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/Periodicals/Catalog/IssueId=135885>

KÜÇÜK HİKÂYE

HANİFE

Yazan:
Melek Erip ERBİLEN

"MITHANA üç kişi git-mişti: birisi, tombul elle-ri, zini makinesinin üzerinde küt, anı geçiren ter kokulu bir işman taze, ikinci, cantasının derisini ayak kaplamasına bo-yunmuş, turnusoları kusursuzca so-kunul bir küçük bayan, üçüncüsü kaplarını açmış, otopia yün balzamin, yakamoduk! İpoter, maki köpek iğneden başka elini olmanın kendi halinde bir kız.
Yeni makinesinin dâne ilk bakışlarında üçüncü kızın ete-kileri bastırıldığı hemen belli oldu. Köpek iğneli kız çabuk ve durle-madan yazıyordu. Hemen de hâta-sa yazıyordu.
Yeni kurulmuş olan biröde dört genç mühendislik. Dipoluna ihtihallerini yeni vermiş dört genç mühendis. İçimden Arif kadınların saçına, götüne, enla-mana meraklıydı. İstemsizden yor-gun düşüp de çene calmak ihtiyaci duyduğumuz zamanlarda Arif'in kadınlar hakkındaki dü-şüncelerini ve tanıdığı kadınları ballandıra ballandıra anlatması bir müddet dinler, onun söz tufanından fırsat bulur, onun söz tufan-ıya bir iki fikir veya havada a-lar, vakit geçirirdi. Sonunda siki mağa başlayınca da diğer alavdir tutturup on sustururdu.
Sindi Arif, ayakbaşıyla can-tas bir örnek derileri olan kız yazıyordu. "Ah, diyordun biraz kendin silks de hâta-sa yazsa, şu kâğıt!"
Ama mithanın sonunda üç köpek iğneli kızın alımsına yer verildi. "Bunu öğrendiği zaman kızın yüzünde ne bir seveye ne de bir şaşırma eseri görülmedi" de-diler. Ertesi gün mifus kâğıdını

vesiresini getirmesi tembihine: "pek" diyecek.
Bu, küçük gruplarında büyük bir halde, bir bakıma bekleniy-e for çıkan bir olay havası bradı. Büromuza bir daktilo lazım ola-cağı haberi üzerine gen; muhavi-yelimiz, büyük odanın küçük ra-sası başında, kıvr kıvr saçlı, ipek bülü, beyaz sarıfelli, la-vanla kokulu bir iktif mahluk gö-rür gibi olmuştu. Yare o masanın başına örne bülü, dümdüz saçlı, sadenin sadeli bir basit, aşarsık gelecekti. Artık hayalimizde bes-lenerek bir şey kalmamıştı.
Yeni daktilomuza Bayan Hani-fe deniyormuş. İnsanlar "Şer Hani-fe" diye çağırırsı geliyordu. Maz-lum ve silik halini inkara yetle-nen tek şey, içinde ifadesi taşıyan düz kağıtlarıydı. Küçük yorgun bir yüzü, insanın bakışlarından kaçan elai göleri vardı. Bıraya ilk sa-ladığı güdenberi hepimize ayrı ayrı hizmet etmeye, ismi hepimize başla uğramada koyuldu. Arif başı Semih, önüne evrak üzerine evrak yığılı. Sonra da satır aralı-ğın beklemeli, tedere yazırdı. Noktalar atlamış dedi bir daha kopye ettirdi. Hanife kız sesiz bir işlek kâğıdı idi sanki. Komu-muyor, bakmıyor, yalnız parmak-ları makineyi takirditıyor, yadı-ğı kâğıtları yama isni ediyordu.
Arif kızın yama yaklaşmağa vesile olsun diye yüklü kartma-

ler aldı, götüüp önüne koyarak en edalı sesile: "buzum efendim, sunulandı istediçer kopye listeder misiniz?" dedi.
Bütün imili, kızın kartma-lerin zorluğuna dayanamayarak be-calaması idi. Bu takdirde Arif gidip yardım edecek, ederken de kâğıt sadırının, kokusunu işle-mesindirmeye çalışacak, elini eline değdirirken bir volnus bakacak-tı.
Pakat kısa süren bir zamanın sonra kız sade bir tavırla gelip hâta-sa kopye edilmiş kartma-leri Arif'in önüne koydu.
Zeki, ciddi bir çocuktu, ama isyen başı istiydiği zamanlar deşil-iğe vururdu. Günde birkeç kere Te cervalini ve kalemı bırakıp u-yumus kollarıyla geredikten sonra bir sigara yakar ve ortada bir müddet dolardı. Soera ona buns taktir, hepimiz canlanırdı-yd. Sindi böyle anlarda ötek ede-ya yollanmağa ve Hanife'ye ta-kilmağa baslamıştı:
"Hanife hanım, bunum, arka-dalarımız tiri sana cinema ar-tistisine benzetiler acaba?"
Kız, boyunu ağzının bir köşe-siyle yan yan gülümser, cinemaya elinin telâğı bir hareketiyle sa-ğlarından fırlayan bir tutam vaza acile firkete ile tutturur ve zura-sın devam ederdi. İşle kalıdğı zamanlar cüzdan bilmili genis e-ri cantasından bir ypacıma, re-man çöşür, kime ile meşgul ol-madan on okumağa dalardı.
Hanife hize bes ay kadar böy-le hizmetti etti. Hâziden ila-ri-tiyen memnundu. Sabahleyin nuar-tazaman sevide geliyor, öle ye-meklerini onca tiza yiyiveriyor. İstisna püsüs, evinin yolu-no bu suda.
Yeni geçirmek tarafıta ola-ğüstü Hanife'den bir altıvaz-

Peki Melek Erip Erbilin kimdi?

Beni ona dair yazmaya iten sebep yazının başında belirt-tiğim gibi evvela tahsil hayatının şekli oldu. Araştırdık-ça Osmanlı'nın son dönemlerinde doğup Cumhuriyet'e erişmiş, bununla beraber günümüzde isminin hatırlan-madığı çevirmen, yazar, sosyal bir kadının portresiyle karşılaştım. Türk Kadınlar Birliği üyeliğinin yanında Türk Amerikan Kadınları Kültür Derneği'nin kurucuları arasındaydı. Bu yazıyı yazarken onun hayattaki aile üye-lerini araştırdım, çeşitli mecralardan ulaşmaya çalıştım ve sosyal medya hesaplarında Cenevre'de yaşayan kızı Ayşe Mitchell Erbilin'le temas kurabilmeyi başardım. Büyük bir sevecenlik ve ilgiyle yaklaşan Ayşe Hanım elinden geldiğince yardım edeceğini vaat etti ve pek çok fotoğraf gönderdi, ayrıca Melek Hanım'ın aile kökeniyle de ilgili bilgiler verdi.

Valerie Margaret Smallwood'un tezine, kızının aktardık-larına ve Melek Hanım'ın kendisinin *Kadın Gazetesi*'nde verdiği bilgilere göre yazarımız 1911'de İstanbul'da doğdu. Varlıklı bir ailesi vardı. Babası Sabri Bey İttihat ve Terakki üyesiydi, gençliğinde Avrupa'ya kaçmış, dönünce siyaset-ten uzak durmuş, ticarete atılmıştı; Tünel'de bir bürosu vardı. (Sabri Deviker'in adını arattığımda kızı Zerrine yol-ladığı bir mektup görseli çıktı karşıma. Bir müzayede şirke-tinin web sayfasında, bürosunun adresini elle yazdığı bir zarf bulunmaktaydı). Saraylı eşi Adviye Hanım ile ailele-rin karşı çıkmasına karşın büyük bir aşkla evlenmiş, çiftin üç kızı, bir oğlu olmuştu. Sabri Bey fiziksel ve giyim tarzı olarak, Heybeliada'da köşkü bulunan ve yazları orada olan İsmet İnönü'ye çok benzermiş, bu yüzden sokakta "paşam" diye eline sarılırlar, o da elini çekip "ben o paşa değilim" dermiş. Ayşe Erbilin, anneannesi Adviye Hanım'ın saray kökenli ve eğitilmiş bir hanım olduğunu, satranç oynadığı-nı, ud çaldığını, okuma yazma bildiğini belirtti. Ailenin tek oğlu İsmail Mustafa, küçük yaşta ölünce Melek Hanım'ın babası Sabri Bey Taksim'de yaptırdığı apartmana onun adını vermiş. Şehir haritasına baktığımda binanın halen var olduğunu gördüm; metruk durumda olsa da, ikinci de-receden tarihi eser olarak ayakta duruyor.⁸

Sabri ve Adviye çiftinin en büyük çocuğu Melek'ti. İstanbul'daki ilköğreniminin ardından zatürre geçirdiği için havası iyi gelir düşüncesiyle ailece Heybeliada'ya taşındılar. Hastalığı nedeniyle resmi olarak eğitim almadı, bununla beraber yabancı mürebbiyeler nezdinde iyi bir hususi tahsil gördü. (Kızı, teyzelerinin de okula git-meden hususi tahsille yetiştiklerini, bunun nedeninin ise Ada'dan ulaşımın zorluğu olduğunu belirtti.) Marie adlı mürebbiyesi tam kırk sene aileyle birlikte yaşadı ve onla-

⁸"Hanife" adlı hikâyesinin yayımlandığı 19 Eylül 1947 tarihli *Ulus* gazetesi, sayfa 5, Milli Kütüphane, <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/Periodicals/Catalog/IssueId=136225>

8. "Mustafa Bey Apartmanı," Kültür Envanteri, erişim tarihi 26.11.2024, <https://kulturenvanteri.com/yer/?p=119837>.

Melek Erbilen'in babası Sabri Deviker, Ayşe Erbilen Arşivi.

rın yanında hayata gözlerini yumdu. Melek, örgün eğitim görememenin eksikliğini Galatasaray Lisesi'nin ders programını takip ederek tamamladı. Fransızca, İtalyanca, İngilizce ve Rumca öğrendi. Ailesiyle bir süre İsviçre ve Viyana'da yaşadı. İstanbul'a döndüğünde konservatuvarın piyano ve keman kısmına gitti, Güzel Sanatlar Akademisi'nin sanat ve tezyinat bölümlerine üç-dört sene devam etti. Yazmaktaki başarısı hocalarının dikkatini çekecek ölçüdeydi ve onların teşvikiyle yazmaya başladı. Nitekim mülakatında da güzel sanatlar içinde en çok yazıyla meşgul olduğunu, yazmayı sevdiğini ifade etti.

Yaşı daha çok gençken, 1923'te Mehmet Rauf'un Süs dergisinde yapılan bir yarışmayı kazandı. Ertesi sene *İctihad* dergisinde bazı yazıları çıktı. Atatürk Kitaplığı'nda derginin tüm sayıları ve künyeleri mevcut olduğundan *İctihad*'ı uygun kronolojik zaman dilimine göre taradım. Bazı sayılarda ona ait olduğunu düşündüğüm Tagore tercümelerine rastladım; ancak mütercimnin adı belirtilmemişti. Bunun sebebi, Melek Erbilen'in belirtilmediği tarihte henüz 14 yaşında olması olabilir.

Melek 1935'te 24 yaşındayken yüksek mimar Erip Erbilen'le evlendi⁹; bir süre eşinin isim ve soyadını kendi

Sabri Deviker (babası), Advie Deviker (annesi), İsmail Paşa (dedesi), Melek Erbilen ve kız kardeşi Ruhsar Deviker'in yer aldığı stüdyo fotoğrafı, Ayşe Erbilen Arşivi.

ismiyle birlikte kullandı. Bu yüzden yaşamının önemli bir kısmında ve çoğu yazılarında ismi Melek Erip Erbilen olarak geçti. Ona ulaşmak için Erip Erbilen'i araştırdığımda genç Cumhuriyet'in önde gelen mimarlarından olduğunu, dikkat çeken çalışmalara imza attığını gördüm. Örneğin *Arkitekt* dergisi onun Bebek'te 1937'de tasarladığı bir villayı tanıtmıştı.¹⁰ Erip Bey hastane mimarisinde uzmanlaştığı için hem Sağlık Bakanlığı'nda hem de İmar İskân Bakanlığı'nda uzun yıllar görev yaptı. *Mimarlık Dergisi*'nin 1944 tarihli ilk sayısında "Afyon Memleket Hastanesi" başlığıyla bir yazısı yayımlandı.¹¹ Erip Erbilen 1938'de Selanik'te bir hastanenin inşası için görevlendirilmiş, Melek Hanım da ona eşlik etmişti.¹² Burada görüp etkilendiği Atatürk'ün doğduğu ev üzerine yazdığı yazıyla ödül ve ün kazanacaktı.

Melek Erbilen hayatı boyunca bildiği lisanslar (İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Rumca biliyordu) ve edebiyata

9. "Evlenme", *Haber*, 22 Temmuz 1936, 3.

10. Ekrem Yenal, "Bebekte Bir Villa," *Arkitekt* 3, sy. 288 (1957): 109-110.

11. Erip Erbilen, "Afyon Memleket Hastanesi," *Mimarlık Dergisi* 1, sy. 1 (1944): 9-12, <https://mimarlikdergisi.md1927.org.tr/sayilar/dizin-mimarlik-dergisi-1944-1953>.

12. Rukiye Özen, "Bn. Melek Erip Erbilen ile Bir Görüşme," *Kadın Gazetesi*, 18 Temmuz 1949, 7.

duyduğu sevgi sayesinde çeşitli işlerde çalıştı. Örneğin İtalyanca bildiğinden Matbuat Umum Müdürlüğü'nde İtalya masası şefi olarak üç sene görev yaptı; ilk çocuğunun doğumunun ardından buradan ayrıldı. Charlotte Brontë ve Oscar Wilde'dan çeviriler yaptı. Yazın dünyasında olmasının yanında aktif bir sosyal hayatı vardı. Dergilerde, gazetelerde çeviriler yapması, küçük hikâyelerinin yayımlanması ve belki de en önemlisi Türk Kadın Birliği bünyesinde yer alması ona geniş bir çevre kazandı. Latife Bekir, Necile Tevfik, Lamia Refik, İffet Halim Oruz, Halide Nusret Zorlutuna gibi yazar ve kadın hareketi öncüleri Melek Erbilin'in etrafındaki önemli simalardan bazılarıydı.

1938'de eşiyle Selanik'e gittiğinde gördüğü Atatürk'ün doğduğu ev hakkında bir yazı yazdı. Bu yazı sayesinde 1948 Yunus Nadi Ödülü'nü kazandı. Bir diğer ödülünü ise, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun hem ilkokullar hem de ortaokullar için yazılmasını istediği *Gölpınar Çocukları* adlı çocuk kitabıyla kazandı. *İnönü Ansiklopedisi*'nde İbrahim Alaaddin Gövsâyla çalıştı, ansiklopediye İngilizce ve İtalyanca çeviriler yaptı. *Jane Eyre*, *Mayerling Faciası* gibi eserleri Türkçe'ye kazandı. *Türk Çocukları*'nda ve *Kadın Gazetesi*'nde yazılar kaleme aldı. *Ulus Gazetesi*'nde çeşitli çevirileri, hikâyeleri çıktı. Onun tiyatro eseri kaleme aldığını ve bunun radyoda seslendirildiğini internette karşına çıkan bir kayıttan öğrendim.¹³

Melek Erbilin, zaman zaman *Akis* dergisinde de yazdı ve adı derginin künyesinde yer aldı. *Akis*, İsmet İnönü'nün damadı Metin Toker'in 1954-1967 arası *Times* dergisini örnek alarak çıkardığı haftalık dergiydi. Politik bakımdan Cumhuriyet Halk Partisi taraftarı, Demokrat Parti aleyhtarıydı. Altmışlara doğru bu aleyhtarlığın ve eleştirilerin dozu iyice yükselmiş, hatta 27 Mayıs darbesi açıkça övülmüştü. Dergi Türkiye'de aktüel haber dergiliğinin ilk örneğiydi.¹⁴ Yayın politikası Batıcı ve seküler doğrultuydu ve okuyucu kitlesi, taşradan ziyade kentte yaşayanlardı. Genellikle modayı, Avrupa ve Amerika'daki gelişmeleri, magazin yazılarını içeriyordu. 22 Mayıs 1954 tarihli sayısında Yunus Nadi Ödülü aldığı vurgulanan bir başlıkla yazdığı metinde, Şark ile Garp'ı karşılaştıran Melek Hanım, Hristiyanlığın Meryem Ana'ya verdiği mevki yönünden kadınlara saygı ve sevgiyle yaklaştığını ileri sürdü. Şark'ta kadına bakış açısının fena vaziyette bulunduğunu, eski Türkler'de kadının ehemmiyetli bir yere sahip olsa da zamanla Türk

Melek Erbilin çalışma odasında, Ayşe Erbilin Arşivi.

âleminin başka âlemlere benzeyerek kadın hakkındaki fikirlerinin değiştiğini düşünüyordu.¹⁵

Yunus Nadi Ödülü yarışma birincilerinin listesinin yer aldığı gazete kupürü.

Akis dergisini monografi olarak inceleyen Cemil Koçak'ın çalışmalarına büyük bir umutla baktım, ne yazık ki Melek Hanım'ın adı alınmamış. Neşredilmiş üç cildi de taradım; daha çok CHP ile DP'nin ilişkisini izleyen Koçak dergide yazısı çıkmış kimi kadınlara yer verse de Melek Erbilin onların arasında bulunmuyor.¹⁶

13. Melek Erbilin, "Acı Bal". Esere, TRT'nin bir uygulaması olan TRTdinle'nin Radyo Tiyatrosu bölümünde denk geldim. İlgili sayfada Melek Erbilin'in soyadı, "Ergüden" olarak yazılmış; <https://www.trtdinle.com/show/aci-bal>. Eser aynı zamanda Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji Ve Eğitim Merkezi'nin kayıtlarında da yer alıyor; <https://getem.boun.edu.tr/?q=node/46571>.

14. Onur Çelebi, "Akis Dergisi," *Atatürk Ansiklopedisi*, 25 Mayıs 2022, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/163/Akis-Dergisi>

15. Melek Erbilin, "Bir Medeniyet Gerçeği," *Akis*, 22 Mayıs 1954, 22.

16. Cemil Koçak, *Akis Dergisi-Ümit ve Hayal Kırıklığı (1954-1957)*, 1. cilt, (İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları, 2022); *Akis Dergisi-Öfke ve İsyân (1957-1960)*, 2. cilt (İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları, 2023); *Akis Dergisi-"Nazik İhtilal" (1960)*, 3. cilt, (İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları, 2023).

Yazarımızın yer aldığı bir başka yayın organı, İffet Halim Oruz'un (1904-1993) sahibi ve başyazarı olduğu, 1947-1979 yılları arasında yayımlanan *Kadın Gazetesi*'ydi. Haftalık çıkan bu gazetede Melek Erip Erbilin ismiyle yazılar yazdı. Yazarları arasında Hasene Ilgaz, Kazım Nami Duru, Şükufe Nihal, Halide Nusret Zorlutuna, Münevver Ayaşlı, Cahide Üçok, Süreyya Ağaoğlu, Pakize İzzet Tarzi, Mualla Anıl bulunuyordu. Gazetenin kendine has bir yayın politikası ve benimsediği kuralları vardı. Örneğin diğer dergi ve gazeteler gibi kapağında açık saçık bir kadın fotoğrafı bulundurmuyacağını, kendilerine hitap edildiği halde böyle ağırbaşlı şeyleri okumayan zümreyle, adam sendecilikle, ecnebi gazeteler dışında başka mecmua beğenmeyenlerle mücadele ettiklerini söyleyen İffet Halim, kadınları sosyal hayatın bir parçası olarak gördüklerini belirtiyordu.¹⁷ Çeşitli temalarda pek çok yazısı yayımlanan Melek Erbilin çeviriler yapıyor ve dünya kadın hareketi temsilcileriyle röportajlar gerçekleştiriyordu. Örneğin yazıları arasında "Feminizm ve Aleyhtarlığı" "Pakistan Kadınlığı", "Milli ve Tarihi Oyunlarımız", "İngiliz Kadın Romancısı Lady O'Molly ile Mülakat" gibi başlıklar vardı. Ödül aldığı *Gölpınar'ın Çocukları* isimli eseri yazı dizisi olarak yine *Kadın Gazetesi*'nde tefrika edilmişti.¹⁸ 26 bölüm olarak yayımlanan bu çocuk romanında Hamdi Can isimli bir çocuğun Gölpınar köyündeki maceraları ve Atatürk tarafından takdir edilmesi anlatılmaktaydı.¹⁹

Yunus Nadi Ödülü alması üzerine *Kadın Gazetesi* Melek Erbilin'le bir mülakat yaptı. Gazeteden Rukiye Özen ona hayatı, eğitimi, ailesi hakkında sorular sordu. Melek Erbilin'in yaşamına dair pek çok bilgi barındıran bu görüşme bir nevi kısa biyografi yazısıydı.²⁰ Aynı sayıda Melek Hanım'ın "Muharrir Kadın" isimli bir çevirisi de yer aldı.

Kadın Gazetesi yazarlarından Fatma Aliye, Nezihe Muhittin, Latife Bekir gibi, yabancı kadın yazarlarla bağlantılar kurdu; hatta gazetenin bir sayfası dünyadaki kadın hareketlerine ayrılmıştı. Bir toplantıda Pakistan sefiriyle tanışıp ahbab oldu. Gazetede "Pakistan Kadınlığı" adlı bir yazı kaleme aldı.²¹ Kızı Ayşe Erbilin, sefireyle görüştiklerini, evlerine gittiklerini ve bir kez gördüğünü anlattı. İyi derecede Fransızca, İngilizce, İtalyanca bilmesi onun yabancılarla diyalog kurmasında yardımcı

Pakistan Sefiresinin tanışma çayı

Pakistanın Türkiye Büyük EL. çisinin eşi Begum Geti Ara Be. şir Ahmet, bazı milletvekili ba. yanlar ve tanınmış Türk kadın. larile tanışmak üzere, 31 Mart 1950 günü evinde bir çay vermiş

tir. Bu davette hazır bulunanlar arasında İffet Halim Oruz, Avukat Müjgan Ağaoğlu, Dr. Mediha Eldem, Mebrure Aksoley, Hasene Ilgaz, Halide Nusret Zorlutuna, Mehveş Aksalur, Nermin Abadan, Melek Erbilin ve Muammer Çavuşoğlu da vardı.

Misafirlerine hoş geldiniz dedikten sonra sefirc, Türk kadın. ları hakkında dikkate değer bir konuşma yapmış ve Türk kadın. larının, diğer İslâm devletleri kadın. larının hakları için yaptıkları mücadeledeki önderlik rolünü te. barüz ettirmiştir.

Gülseren Gönenc ve Nevin U. lus Pakistandaki seyahatlerine ait intibalarını anlatmışlar ve Halide Nusret Zorlutuna Pakistan hakkında yazmış olduğu bir şi. rini ve İffet Halim Oruz da (Türk Kadını) adlı şiirini oku. muştur.

Kadınlığımı- zın büyük dâvası

İffet Halim Oruz

Önümde 1949 tarihli istatistik yılı için (kuruyor. 1935 sayımı toplamı bakıyorum: 16158018. 1940 yılı sonucu 17820950 ve 1945 yılı sonucu ise 18790174. Henüz 1950 sayımı yapılmadı. Dileriz ki bu dönemin toplamı kabarıp olsun. Fakat itiraf etmek gerekir ki 1935 ile 1945 yılları

"Pakistan Sefiresinin tanışma çayı", *Kadın Gazetesi*, 3 Nisan 1950, 1.

oldu. Kızının aktarımına göre Türk Kadınlar Birliği bir grup kadını Türkiye'ye davet ederek üyelerin evlerinde kalmasını kararlaştırmış, bu sayede Türkleri yakından tanıyacakları düşünülmüştü. Melek Hanım da röportaj yaptığı bir İngiliz baronesi evinde ağırlamış, ev küçük olduğu için aile üyeleri başka yerde kalmışlardı. *Kadın Gazetesi* ve Türk Kadın Birliği üyeleri dünya süfrajetleriyle ve feminist temsilcilerle farklı tarihlerde görüşmeyi sürdürdü. Mayıs 1951'de İffet Halim Oruz, Hasene Ilgaz ve Melek Erbilin Suriye ve Mısır'a gitti. Melek Hanım belki de bu seyahatin izlenimlerini kâğıda döktü fakat ne yazık ki kızı vefatından sonra evraklarının kaybolduğunu, ondan geriye bir şey kalmadığını ifade etti. Türk Kadınlar Birliği'ndeki şahıslar arası çatışmalar gibi bazı konular Melek Hanım'ı rahatsız ettiği için TKB'den ayrıldı.

17. Sezen Karabulut, "Bir Cumhuriyet Kadını Yazılarında Tanımak: İffet Halim Oruz ve Kadın Gazetesi'ndeki Yazıları (1947-1963)," *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, sy. 3 (Eylül 2019): 703-719, 712, <https://doi.org/10.32709/akusosbil.553797>

18. Melek Erbilin, "Gölpınar'ın Çocukları," *Kadın Gazetesi*, 25 Eylül 1950.

19. Birsan Ünal, "Türk Kadınlığı İçin Çağdaş Bir Adım: Kadın Gazetesi (1947-1951)," (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, 2010), 87.

20. Rukiye Özen, "Bn. Melek Erip Erbilin ile Bir Görüşme," *Kadın Gazetesi*, 18 Temmuz 1949, 7.

21. Melek Erbilin, "Pakistan Kadınlığı," *Kadın Gazetesi*, 5 Aralık 1949, 5.

Melek Erip Erbilin ile yapılan röportajın yer aldığı 18 Temmuz 1949 tarihli Kadın Gazetesi'nin ilk sayfası, Beyazıt Devlet Kütüphanesi

Melek Erip Erbilin'in farklı dönemlerde çekilmiş vesikalık fotoğrafları, Ayşe Erbilin Arşivi.

Melek Erbilin ismi Necile Tevfik'in evraklarında²² geçen kadınlardan biriydi. Ve anlaşılan o ki, Türk Kadınlar Birliği'nde sıradan bir üye olmanın ötesinde rol üstlenmişti. Örneğin Necile Tevfik arşivindeki 1949 tarihli "Türk Kadınlar Birliği Karar Defteri" başlıklı belgede Ankara'da bir toplantının yapıldığı ve katılan üyelerin adı yazıyordu: Buna göre toplantıda Lamia Refik, Mediha Eldem, Emel Gürlü, Lamia Onat, Melek Erbilin ve Necile Biren (Tevfik) yer almıştı. Toplantıda alınan kararlar dokuz maddede sıralanmış, Melek Hanım'ın Şevket Belkis Hanım'la iletişime geçeceği kaydedilmişti. Şevket Belkis ya da daha çok bilinen ismiyle Belkis Şevket Hanım Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti üyesiydi. II. Meşrutiyet döneminde tayyareyle ilk uçan kadın olarak tanınmaktaydı. Melek Erbilin'in Belkis Şevket'le yapılacak bir müsamere hakkında görüşmesi planlanmıştı. Türk Kadınlar Birliği Yevmiye Defteri (1950) adlı bir başka belgede de Melek Erbilin'in adı geçiyordu; üye kadınlardan Melek Hanım'ın da içinde bulunduğu bir grubun bağışta bulunduğu kaydedilmişti.²³

22. Bkz. Necile Tevfik Özel Arşivi, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Özel Arşiv Koleksiyonu.

23. Aşlı Davaz, *Eşitsiz Kız Kardeşlik*, 786.

Evlendikten sonra Ankara'ya yerleşen, uzun yıllar da orada yaşayan Melek Erbilin Türk-Amerikan Kadınlar Kültür Derneği yöneticilerinden biri oldu, buradaki bazı etkinliklerde Türk şiiri ve çeşitli konular üzerine konuşmalar yaptı. Daha sonra başkan olacak Nermin Abadan Unat otobiyografisinde 1948'in sonlarına doğru bir grup Ankaralı tanıdıkla Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneği'ni kurduklarını evlerde ve zaman zaman lokallerde kültürel etkinlikler düzenlediklerini kaydeder.²⁴ Dernek tüzüğünde adı geçen kurucu kadınlar şunlardı: Perizat Banguoğlu, Emine Barlas, Zekiye Dranas, Nezihe Türegün, Vasfiye Erdelhun, Adnan Eseniş, Faize Bekata, Leyla Uşaklıgil, Alageyik Lostar, Bülent Sokullu (Ev Kadını), Esmâ Nayman (Ev Kadını), Leyla Çamlıbel (ABD Elçiliğinde tercüman), Melek Erbilin (Ev Kadını), Leman Yolaç (D.T.C. fak. Asist.), Nermin Abadan (Gazeteci), Mrs. Russel Dorr (Ev Kadını), Bertel E. Kuniholn (Ev Kadını), Mrs. E.M. Dean (Ev Kadını) (ABD Kütüphanesi Müdürü). Melek Hanım'ın tüm yazın faaliyetlerine karşın tüzükte ev kadını olarak geçmesi dikkat çekicidir.

Dernek yardımseverlik faaliyetlerinde bulunuyor, öğrencilere burs sağlıyor, basını aktif olarak kullanıyordu. Özellikle *Akis* ve *Kadın Gazetesi*'nde dernekle ilgili pek çok haber çıkmıştı. *Akis* dergisinde çıkan bir yazıya göre "Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneği'nin 360'ı Türk, 318'i Amerikalı olmak üzere 678 üyesi vardı. Üyeler evlerde toplanmaktaydı, lokalleri yoktu. Daha çok kültürel bir amaçla kurulmuş olan dernek geliriyle de kültürel yardımlar yapmakta, 27 öğrenciye burs temin etmekteydi. Aylık programlar üyelerin evine yazılı olarak muntazam gönderiliyordu. Bünyesinde gönüllü yardımcılar burs ve okuma odaları komitesi, köy kadınına yardım komiteleri vardı."²⁵

Buraya kadar hayatından ve uğraşlarından bahsettiğim Melek Erbilin'in *Kadın Gazetesi*'ndeki son yazısı 1961 tarihli. Kızı Ayşe Erbilin 13-14 yaşlarındayken annesinin faal olduğunu, 1954'lerdeki etkinliklerini hatırladığını, bir tiyatro eseri yazdıktan sonra ise yazmaktan vazgeçtiğini annesinden duyduğunu söyledi. Ümit ederim ki başka araştırmacılar onun köşelerde kalmış, unutulmuş yazılarını, çevirilerini bulabilsinler.

Yazı ve sosyal faaliyetlerinin yanında bir yandan da aile yaşamını sürdüren Melek Hanım'ın Ayşe (1940) ve Nilüfer (1952) adında iki kızı oldu. Biri Hacettepe Üniversitesi'nde diğeri ODTÜ'de öğrenim gördü, ikisi de Cenevre'deki Birleşmiş Milletler'de uzun yıllar çalışarak başarılı oldular. Ayşe Erbilin tiyatroyla ilgiliydi, ODTÜ

Erip Erbilin, Melek Hanım'ın mürebbiyesi Marie Hanım, Melek Hanım ve Ayşe Erbilin, Ayşe Erbilin Arşivi.

tiyatro kolunda oynadı. Okuma sevgisinin Melek Hanım'dan geçtiğini, daha ilkokuldayken birkaç şiir yazdığını, annesinin bunları hemen çocuk mecmuasına gönderdiğini ve şiirlerinin basıldığını, ayrıca bu mecmuaya onu abone ettiğini anlattı. Annesi biyografileri sever, kendisine hep iyi yazılmış biyografi kitaplarını okumayı tavsiye edermiş. Kızı, annesinin hayatı boyunca okumayla yazmayla uğraştığını fakat kendisinin bile onun çalışmalarının bazılarında haberi olmadığını ifade etti. Annesinin yazmayı bırakmasını, bazı eserlerinin intihal edilmesinin yarattığı küskünlüğe bağladı. Eğitimini evde görmesinin onu kırılğan birine dönüştürdüğünü ileri sürerek "Okulda mücadele etmeyi öğrenirsin, evde olmaz. Ben olsam yırtar geçerdim, o ise yıkıldı." dedi. Melek Hanım'ın ketum ve hassas biri olduğunu, hep çok okuduğunu, zengin bir aileden gelmiş olmasına karşın evlendikten sonra eşiyile mütevazı bir hayat geçirdiğini söyledi. "Hiç süslenmez, makyaj yapmaz, spor tayyör giymeyi tercih ederdi" dedi. Yazar arkadaşlarından eve giden gelen var mıydı diye sorduğumda "ev çok küçük olduğundan misafir gelmezdi" diye cevapladı. Melek Hanım evin küçük oluşu nedeniyle ve daktilosu ses çıkardığından geceleri yazmak için kuytu köşeler ararmış. Ayşe Erbilin'in anımsadıkları arasında annesinin ödül kazanması da yer alıyor. Yunus Nadi Ödülü'nü alması üzerine eve *Cumhuriyet* gazetesinden görüşme için ge-

24. Nermin Abadan Unat, *Kum Saatini İzlerken* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1998), 174.

25. "Kadın-Örnek Çalışma", *Akis*, sy. 41 (11 Haziran 1962): 29. https://www.inonuvakfi.com/akis/1962_415.pdf

lenleri, fotoğraflarının çekildiğini, kazandığı bu mükafatla annesinin kendisine piyano aldığını anlattı. Artan parayla bir sergiden İbrahim Çallı'nın yağlıboya gelincik resmini kendisine seçtirip aldıklarını da sözlerine ekledi. Gene, vasiyetinde Heybeliada'ya gömülmek istese de ve gazetede ki ilanda öyle geçse de o gün fırtına olduğu için Melek Hanım'ın bu isteğinin gerçekleşmemiş olduğunu Ayşe Hanım'dan öğrendim.

Melek Hanım'ın kızı Ayşe Mitchell Erbilin, 14 Ağustos 2025, İstanbul, Büyükkada.

Milliyet gazetesi arşiv sayfalarındaki ilana göre 16 Mart 1981 tarihinde vefat edip Heybeliada Kabristanı'nda toprağa verilen Melek Erbilin dağılan bir imparatorlukta gözlerini açtı; savaşlar, yıkımlar, acılar gördü ve yeni bir devletin oluşumuna tanıklık etti. Devrimlerin, değişimlerin hepsini yaşadı. 1. Dünya Savaşı'nda çocuktu; Milli Mücadele, Atatürk ve Tek Parti dönemlerinde gençti; 2. Dünya Savaşı ve Demokrat Parti döneminde orta yaşlarındaydı. Yeni inşa edilen savaş yorgunu bir ülkedeki politik çalkantılara, kalkınma mücadelelerine, eski devirden yeni devre geçişin sancılarına tanıklık etti. Küçük yaşlarından itibaren yazıyla arası hep iyi oldu, çeviriler yaptı, hikâyeler, romanlar, piyesler yazdı. Yeni rejimin istediği bir çizgideydi: Batılı görünümde, lisan bilen, çalışkan, üretken bir yurttaş ve anne. İçinde yer aldığı yayın organları da, dernekler de bu doğrultuydu: Makbul ve muteber. Türk Kadınlar Birliği ve Türk Ame-

rikan Kültür Derneği içinde arkadaşlarıyla birlikte, tıpkı ilk kuşak öncü Osmanlı kadın yazarlar gibi hemcinsleri için mücadele etti. Dünyadaki kadın hareketi temsilcileriyle temasta oldu, bazılarıyla görüşüp röportajlar yaptı. Tüm bunları yaparken mütevazı koşullar altında iki evlat büyüttü. Sonra, ismi gölgede kalıp unutulmuş kadın yazarlar kervanına katıldı.

Bu yazı geç Osmanlı döneminde doğmuş, Cumhuriyet'in doğumuna tanıklık etmiş, türlü alanlarda çeşitli eserler vermiş ismi unutulmuş bir kadını; Melek Erbilin'i hatırlamak üzere bir girizgâh. Daha önce adına rastlamadığım bu pek tanınmayan kadın yazarın hikâyesini çeşitli arşiv kaynaklarından ve kızının yardımıyla öğrendim. Önemli dönemlere tanıklık etmiş, bir zamanlar oldukça faal, pek çok alanda eser vermiş Melek Erip Erbilin hakkında müstakil bir metin kaleme almaya çalıştım. Umarım arkası gelir; ona dair yeni bilgiler bulunur, çalışmalar yapılır.

Hatırlanır...